

सामुदायिक विद्युतीकरणका अभ्यास

सामुदायिक विद्युतीकरणका विशेषताहरू

सामुदायिक विद्युतीकरणका विशेषताहरू

- समुदायका प्रत्यक्ष सहभागितामा योजना सञ्चालन हुन्छ ।
- स्थानीय स्वामित्व र 'अपनत्व कायम रहन्छ ।
- सामुदायिक संस्था माफत सहकारी मोडेलमा कार्यक्रम सञ्चालन गरिन्छ ।
- नाफा भन्दा सेवा प्रवाहलाई प्राथमिकता दिइन्छ ।
- ढुगंम तथा ग्रामिण क्षेत्रमा विद्युतका पहुँच पुऱ्याउन मुख्य उद्देश्य हुन्छ ।
- पूवाधार निमाणमा समुदायका लागत साम्केदारी हुन्छ ।
- मर्मत, सेवा सञ्चालन, विलिड, 'असुली जस्ता काय' स्थानीय स्तरमै गरिन्छ ।

सामुदायिक विद्युतीकरणका विशेषताहरू

- उपभाक्ता सँग प्रत्यक्ष सम्बन्ध रहन भएकाल उत्तरदायित्व र पारदर्शीता रहन्छ ।
- स्थानीय स्तरमै समस्या समाधान हुन हुँदा सेवा छिटा र प्रभावकारी हुन्छ ।
- स्थानीय जनशक्तिलाई रोजगारोका अवसर सिर्जना हुन्छन ।
- विद्युत सुरक्षा, सहि उपयोग, बचत बारे जनचतना अभिवद्धि गरिन्छ ।
- शिक्षा, स्वास्थ्य, साना उद्योगमा सकारात्मक प्रभाव पछे ।
- सरकार वा नेपाल विद्युत प्राधिकरण सँग समन्वय गरि कार्य सञ्चालन गरिन्छ ।
- समुदायका सचेतनाका कारण अप्राविधिक चुहावट न्यून हुन्छ ।

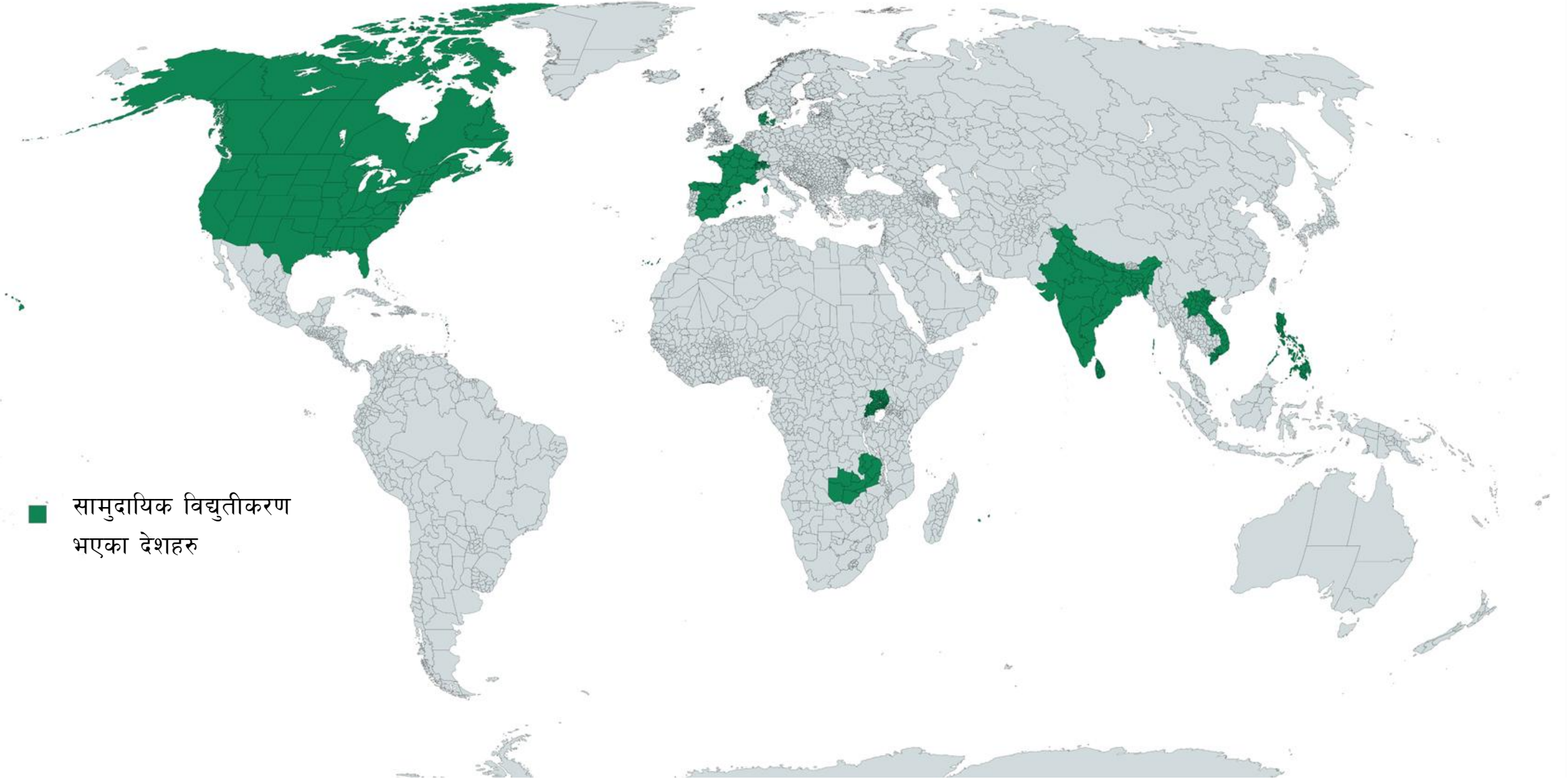

सामुदायिक विद्युतीकरणका उद्देश्य

- ढुगंम तथा पिछडिएका क्षेत्रमा विद्युतका पहुँच पुन्याइ जीवनस्तर सधार गर्ने
- स्थानीय सहभागीता माफतं विद्युत आयाजना सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने
- विद्युत वितरणलाइ प्रभावकारी, नियमित र ढिगा बनाउन
- आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा टवा पुन्याउन
- साना उद्याग, शिक्षा, स्वास्थ्य र रोजगारोमा सहयाग गर्ने
- गाँउ सहर विचका ऊजां असमानता हटाउन र समुदायलाइ सशक्त बनाउन
- सरकार र नेपाल विद्युत प्राधिकरणका कायभार घटाउँढ समुदायलाइ जिम्मवार बनाउन
- नविकरणीय ऊजां, सौर्य ऊजां, साना जलविद्युत जस्ता वैकल्पिक ऊजांको प्रयागलाइ प्रात्साहन गर्ने
- विद्युत सरचनामा समुदायका स्वामित्व बढाइ ढिगा व्यवस्थापन सनिश्चित गर्ने

सामुदायिक विद्युतीकरणमा 'अन्तराष्ट्रिय' अभ्यास

■ सामुदायिक विद्युतीकरण
भएका देशहरु

सामुदायिक विद्युतीकरणमा 'अन्तराष्ट्रिय' अभ्यास

- 'अमेरिका, क्यानडा, डनमाक', स्पेन, फ्रान्स, स्वीटजरल्यान्ड, फिलिपिन्स, भारत, जाम्बिया, युगान्डा, ल्याटिन अमेरिका, श्रीलंका, लाओस, वंगलादेश, मियतनाम आदि देशमा ग्रामीण तथा अध-शहरी क्षेत्रमा विद्युत सहकारी सस्था माफत सवा सञ्चालन भएका
- सबै ठाउँमा विकन्द्रिकरणका सिद्धान्त अवलम्बन गरी वितरण व्यवस्थापन गरिएका
- समुदायका स्वामित्वमा रही सरकारको अनुगमन रहेको
- सरकार, दात निकाय र समुदायका समन्वय रहेको
- गरिबलाइ सरकार बाट सहूलियत ऋण प्रवाह गरि प्रात्साहन गरिएका
- लाइन विस्तारमा राज्यका लगानी र सञ्चालनमा समुदायका साम्दारी रहेको
- नाफामा भन्दा सवामा प्राथमिकता दिइएका
- उपभाक्ता, उत्पादक र कमचारी सबै सहकारी सस्थाका सदस्य रहेको

नेपालमा सामुदायिक विद्युतीकरण किन ?

- ढुगंम, भागालिक विकटता भएका क्षेत्रमा विद्युतका पहुँच पुऱ्याउन
- सरकारी श्रोत सोमित हुँदा जनसहभागिता माफतं टेवा पुऱ्याउन
- स्थानीय सहभागिता र स्वामित्व बढाउन
- छिटा र प्रभावकारी रूपमा विद्युत विस्तार गर्न
- ग्रामीण विकासका आवश्यकता पुरा गर्न
- ऊजांको पहुँचमा समानता ल्याउन
- वैकल्पिक ऊजां र उत्पादनका उपयोगका अभ्यास बढाउन
- स्थानीय स्तरमा साना उद्याग तथा रोजगारी बढाउन
- स्थानीय स्तरमा श्रोतका उपयोग गरी जलविद्युतमा आत्मनिभंर बनाउन

नेपालमा सामुदायिक विद्युतीकरणमा भएका अभ्यासहरू

नेपालमा सामुदायिक विद्युतीकरणमा भएका अभ्यासहरू

जनसहभागिताका मोडेल अन्तर्गत
लगानी

नेपाल सरकार

१०%

समुदाय

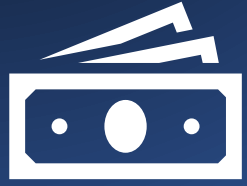
२०%

(२०६०-२०६७ सम्म)

- विद्युत सहकारी, सस्था वा कम्पनी ढता गरी वैधानिक सस्था माफत सामेदारी अभ्यास
- नेपाल विद्युत प्राधिकरण माफत सामुदायिक ग्रामीण विद्युतीकरण विभागका स्थापना
- सस्थाहरूका सहजीकरण गर्न २०६२ सालमा सामुदायिक विद्युत उपभक्ता राष्ट्रिय महासघ नेपालका स्थापना
- २०६७ पछि सरकारको १०% र समुदायका १०% लगानी सामेदारी अभ्यास
- ठेक्का पट्टा, गुणस्तर नियन्त्रण, अनुगमनका जिम्मवारी नेपाल विद्युत प्राधिकरणमा रहेको

नेपालमा सामुदायिक विद्युतीकरणमा भएका अभ्यासहरू

२ अर्ब

मन्दा बढी रकम समुदायबाट
साम्झेदारोका रूपमा लगानी
गरी नेपाल विद्युत प्राधिकरणमा
पूँजीकरण गरिएका

३०२

सामुदायिक संस्थाहरू सामुदायिक
विद्युतीकरण अभियानमा सहभागी
रहेको र यी बाहक कलाली
कञ्चनपरमा २१६ सहकारी संस्था
जोडदा ५१८ रहेको

६ लाख

घरघुरोमा विद्युत पहुँच विस्तार
गरिएका

३००० पत्यक्ष

३५००+ अपत्यक्ष

स्थानीय रोजगारी सिर्जना भएका

नेपालमा सामुदायिक विद्युतीकरणमा भएका अभ्यासहरू

- पूवाधार निर्माणमा सरकार र समुदायका सहकार्य भएका
- सरकारी अनुदान, प्राविधिक सहयोग र नीतिगत व्यवस्था रहेको
- उँज्याला नेपाल बनाउन सामुदायिक विद्युतीकरण बाट मुख्य योगदान रहेको
- साम्नेदारी लगानीमा समुदाय र सरकारको नयाँ मोडेल रहेको

सामुदायिक विद्युतीकरण सञ्चालन प्रक्रिया

सामुदायिक विद्युतीकरण सञ्चालन प्रक्रिया

विभिन्न ऐन बमाजिम
समुदाय स्तरमा
सामुदायिक संस्था
द्वारा

समुदायबाट नेपाल
विद्युत प्राधिकरणमा
लागत स्टीमट
सहित
विद्युतीकरणका लागी
माग पेश

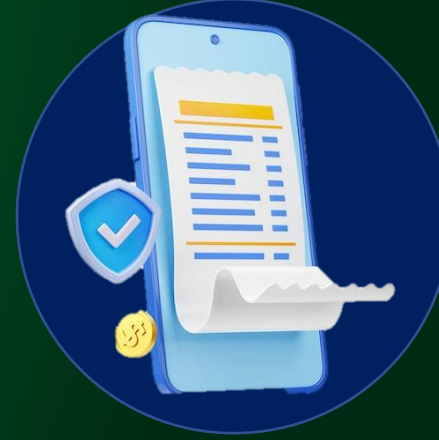

कार्यक्रम स्वीकृती,
सम्झौता, ठेकेदार
छनाट, गुणस्तर
नियन्त्रण, 'आयाजना
कार्यन्वयन नेपाल
विद्युत प्राधिकरणबाट
गरिने

निमाण सम्पन्न पछि
प्राधिकरणबाट
सामुदायिक संस्था वा
विद्युत सहकारोलाई
सेवा सञ्चालन गर्न
संरचना हस्तान्तरण
गरिने

सामुदायिक विद्युतीकरण सञ्चालन प्रक्रिया

विद्युत नियमन
आयागबाट
सामुदायिक थाक
ग्राहक र खुद्रा
ग्राहकका मुल्य
निधारण

नेपाल विद्युत
प्राधिकरणल थाक
मिटर माफतं
सामुदायिक
संस्थामा एकमुष्ट
विलिड व्यवस्था

विद्युत सहकारी संस्था
माफतं घरघरमा
विलिड व्यवस्था (
घरदैला विद्युत सेवा)
गरिने

विद्युत संरचना
मर्मतका जिम्मवारी
सामुदायिक
विद्युतीकरण
कार्यक्रमबाट गरिने

सामुदायिक विद्युतीकरण कार्यक्रमबाट भएका उपलब्धीहरू

सामुदायिक विद्युतीकरण कार्यक्रमबाट भएका उपलब्धीहरू

- पूवाधार निर्माणमा स्थानीय समुदायका योगदान
- समुदायमा विद्युतका पहुँच विस्तार, स्थानिय स्वामित्व र अपनत्वका विकास
- चुहावट नियन्त्रण, सेवामा सुधार, उत्पादनशील उपयोग प्रवर्द्धन
- स्थानीय रूपमा ढुन्ड व्यवस्थापन सँगै लाकतान्त्रिक अभ्यास
- विकासमा साभुदारी, नवप्रविधिमा आकषण
- लैंगिक समानता, सामाजिक समावशीकरण र नेतृत्व विकास

सामुदायिक विद्युतीकरण कार्यक्रमबाट भएका उपलब्धीहरू

- विद्युत सुरक्षा सचेतना कार्यक्रममा अभियान सञ्चालन
- विद्युतीय चुल्हा, मिल, पम्प आदिका प्रयोगमा वृद्धि
- साना उद्यम विकास, रोजगारी सिर्जना
- शिक्षा, स्वास्थ्य, वन तथा पर्यावरणमा सुधार

सामुदायिक विद्युतीकरण कार्यक्रममा चुनातीहरू

सामुदायिक विद्युतीकरण कार्यक्रममा चुनातीहरू

क) आर्थिक चुनाती

ग्रामिण क्षेत्रमा जनशक्ती
र उपभाक्ताका आर्थिक
क्षमतामा कमी

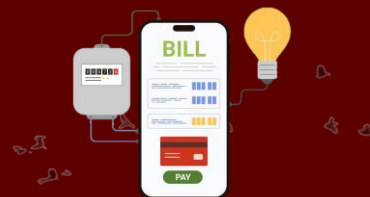

आयाजनामा लागत साम्नेदारी
गर्न गरिबीका कारण पूँजी
जुटाउन कठिनाइ

थाक मिटर देखी ग्राहकका घर सम्म
विद्युतमा हुन प्राविधिक चुहावटका समेत
सामुदायिक संस्थाल मुक्तानी गर्नु पर्ने

विद्यमान महशुलका कारणल
संस्था सञ्चालनमा कठिनाइ

सिंचाइ र खानपानीका महशुल दरको
खरिद दर भन्दा बिक्री दर सस्ता
हुन र सेवा शुल्क सिद्धान्तत
अव्यवहारिक रहेको

विद्युत खरिद बिक्री दरका कारण
सामुदायिक संस्थाका आम्दानी न्यून
भइ संस्था सञ्चालन र व्यवस्थापनमा
कठिनाइ

सामुदायिक विद्युतीकरण कार्यक्रममा चुनातीहरू

ख) प्राविधिक तथा सामाजिक चुनाती

ढुगंम क्षेत्रका लागी
विद्युतीय उपकरण
ट्रान्सफर्मर लाइन
विस्तार कठिन

ग्रामीण क्षेत्रमा दक्ष
प्राविधिक जनशक्तिका
अभाव तथा गरोबी

उपभाक्ता समितिहरूमा
स्वयमसेवी भावना भएता
पनि प्रशासनिक
दक्षतामा कमी

सामुदायिक विद्युतीकरण कार्यक्रममा चुनातीहरू

ख) प्राविधिक तथा सामाजिक चुनाती

स्थानीय जनतालाई
विद्युत उपभाग र
मुक्तानी प्रणालीमा
प्रविधिमत्री बनाउन
चुनाती

राजनीतिक
असहिष्णुताका कारण
विवाद र असहमति हुँदा
निर्णय प्रक्रियामा
ठिलाइ

बढ्दो बसाइं सराइंका
कारण विद्युत संरचना
खालि हुँदा लगानी
अलपत्र

सामुदायिक विद्युतीकरण कार्यक्रममा चुनातीहरू

ग) सरकारी नीति र नियममा चुनाती

- समयका माग सम्बाधन गरी विद्युत ऐन 'आउन नसक्न' र सामुदायिक विद्युतीकरणका 'अलग्ग कानून बनाइ' सेवा सञ्चालन नीति तजमा हुन नसक्न
- सामुदायिक विद्युतीकरण विनियमावली समयसापक्ष संसोधन हुन नसक्न
- समुदायल गरेको लगानी नीतिगत रूपमा सम्बाधन हुन नसक्न
- पर्याप्त बजेट अभावका कारण प्रणाली सुदृढीकरण, लाइन विस्तार कायं 'अधि बढाइ' गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्न नसक्न

सामुदायिक विद्युतीकरण कार्यक्रम प्रभावकारी बनाउन समाधानका उपायहरू

सामुदायिक विद्युतीकरण कार्यक्रम प्रभावकारी बनाउन समाधानका उपायहरू

- एकिकृत विद्युत ऐन, सामुदायिक विद्युतीकरण सम्बन्धि नीति, महशुल नीति, तथा विनियमावली समयानुकूल परिमार्जन हुन पर्ने
- सामुदायिक विद्युतीकरण कार्यक्रममा समुदायका लगानी रहेकोले दुगंम र ग्रामीण क्षेत्रमा सरकारी अनुदान बढाउन पर्ने
- सामुदायिक संस्थाहरूलाई सहूलियत ऋण उपलब्ध गराउन पर्ने
- लागत साम्नेदारी मोडेललाई पारदर्शी बनाउँदै लाभग्राहीबाट स-साना निमाण मर्मत कायमा सहभागी बनाउन पर्ने
- ग्रामीण क्षेत्रमा मिश्रित ऊजांको प्रयाग बढाउन नीति अवलम्बन गर्न पर्ने
- पुराना लाइन, ट्रान्सफर्मर तथा वितरण प्रणाली सुदृढीकरण गर्नु पर्ने
- स्मार्ट मिटर, डिजिटल मिटर र बिलिङ्ग प्रणाली लागू गर्नु पर्ने

सामुदायिक विद्युतीकरण कार्यक्रम प्रभावकारी बनाउन समाधानका उपायहरू

- उपभाक्ता समिति र कमंचारोलाइं प्राविधिक र व्यवस्थापकीय तालिम दिन पर्ने
- महिला तथा पिछडिएका वर्गको समावशी सहभागिता सुनिश्चित गर्नु पर्ने
- नियमित मर्मत सम्भार प्रणाली अपनाउन श्रोतका सुनिश्चितता गर्नु पर्ने
- ग्राहक सेवा प्रभावकारी बनाउन नियमित अनुगमन गर्नु पर्ने
- विद्युत महशुललाइं सर्वशुलभ र व्यावहारिक बनाइं विद्युतीय चुल्हा, सिंचाइं, साना उद्यागमा विद्युत खपत वृद्धि गर्न प्रात्साहन गरी आय आजनमा जोडन पर्ने
- आथिक तथा प्रशासनिक कायंमा पारदशिता कायम गर्नु पर्ने
- नियमित लेखा परोक्षण तथा सामाजिक परोक्षण गर्नु पर्ने
- निजी क्षेत्र र वित्तीय संस्थाबाट सहकारी संस्थाहरूमा लगानी गर्न आकषित गर्नु पर्ने

अन्त्यमा:

सामुदायिक विद्युतीकरणलाइ प्रभावकारी बनाउन आवश्यक कानून, नीतिगत सधार, समुदायका आर्थिक लगानीका सम्वाधन, आर्थिक श्रोतका सनिश्चितता, प्रविधिमा आधुनिकीकरण र स्थानिय सहभागितामा सबै पक्ष र सरोकारवाला निकायहरू संग समन्वय गरी अघि बढाउन आवश्यक छ । यसरी विद्युत पहुँचलाइ मात्र हाइन ग्रामीण क्षेत्रका आर्थिक, सामाजिक विकास र जीवनस्तर सधारलाइ समेत दिगा बनाउन सकिन्छ । अतः ग्रामीण क्षेत्रका विकासमा समुदायका भूमिका महत्वपूर्ण हुन हुँदा समुदायलाइ अधिकार सम्पन्न बनाउन छट्ट सामुदायिक विद्युतीकरणका मोडल उपयुक्त हुन सक्छ । जसबाट नेपालका सविधानल अङ्गिकार गरेको समाजवाद उन्मुख अर्थ व्यवस्था र राज्य व्यवस्था कायन्वयनका लागी उपयुक्त माध्यम हुन सक्छ ।

अन्त्यमा:

सामुदायिक विद्युतीकरणलाइ प्रभावकारी बनाउन आवश्यक कानून, नीतिगत सधार, आर्थिक श्रोतका सनिश्चितता, प्रविधिमा आधुनिकीकरण र स्थानिय सहभागितामा सबै पक्षलाइ समन्वय गरी अघि बढाउन आवश्यक छ । यसरी विद्युत पहुँचलाइ मात्र हाइन ग्रामीण क्षेत्रका आर्थिक, सामाजिक विकास र जीवनस्तर सधारलाइ समेत दिगा बनाउन सकिन्छ । अतः ग्रामीण क्षेत्रका विकासमा समुदायका भूमिका महत्वपूर्ण हुन हुँदा समुदायलाइ अधिकार सम्पन्न बनाउन छट्ट सामुदायिक विद्युतीकरणका मोडल उपयुक्त हुन सक्छ । जसबाट नेपालका सविधानल अङ्गिकार गरेको समाजवाद उन्मुख अर्थ व्यवस्था र राज्य व्यवस्था कायन्वयनका लागी उपयुक्त माध्यम हुन सक्छ ।

धन्यवाद

